

Apmaldoties tumsā

Izrāde Meistars un Margarita - reliģiskie simboli jaucas un jūk, tāpat kā varoņu attiecības

Zane Radzobe, žurnāla Ir teātra kritiķe

7.oktobris 2015 12:18

Fakts, ka režisores Indras Rogas *Zojas dzīvoklim* Valmieras Drāmas teātrī sekos *Meistara un Margaritas* iestudējums, intriģēja. Iecere par abu Mihaila Bulgakova darbu skatuvisku pēctecību ir asprātīga (arī praktiska, jo ļauj izmantot Mārtiņa Villkārsa jau uzbūvēto scenogrāfiju), turklāt romāns ir tik populārs, ka pirmizrāde, protams, bija ļoti gaidīta, pat apzinoties sarežģītās problēmas, ko inscenējums veidotājiem sagādās. Piemēram, to, ka Volanda (Sātana) lomai režisore uzaicināja jaunu režisoru bez vēra nemamas aktiera pieredzes - Jāni Znotiņu (tieši tāpat kā citā savā izrādē *Doktorā Živago* tobrīd nepazīstamo aktieri Kasparu Zāli). Indra Roga riskēja. Diemžēl Valmierā brīnums nenotiek. Būtiskākais, kas minams par Znotiņa lomu, diez vai ir liels kompliments, proti, šis nav sliktākais aktierdarbs izrādē. Lai gan, ja apdomā... bez aktiera izglītības, pieredzes, ļoti sarežģītā lomā. Jā, Znotiņš izlīdzas ar amatieriski dekoratīviem žestiem un intonācijām, pūloties iemiesot (zeme atveries!) reālistisku priekšstatu par Sātanu. Tomēr nekas neliecina, ka režisore no viņa būtu prasījusi ko citu.

Izrāde nav veiksmīga citu iemeslu dēļ. Vispirms - Rogai neizdodas radīt nereālistiskas pasaules gaisotni, no kuras *Meistarā un Margaritā* izvairīties nav iespējams. Negribas spekulēt, par ko stāsta Bulgakova romāns - tajā ir tik daudz slāņu, ka katrs lasītājs (katrā lasīšanas reizē) tur atrod ko jaunu: sākot no mīlas stāsta, vēstures liecības, mākslinieka likteņa, sadzīviskiem jokiem, līdz reliģiskam, filozofiskam vai metafiziskam traktātam. Vienā izrādē to iekļaut nav iespējams, tomēr jebkurā gadījumā nevar izvairīties no «trikiem»: pārvērtības, halucinācijas, lidojumi - tie virza romāna sižetu. Sadzīviski veidotā izrādē ar to galā netikt.

Taču nereālistiskajā izrādes slānī ir divi lieliski atradumi. Sātana balles ainu režisore inscenējusi starpbrīdī, izmantojot visā teātrī izvietotas videokameras un ekrānus, no kuriem dārd Margaritas, Korovjeva un Begemota atraisītā čivināšana. Otra lieliskā ideja ir Begemota tēla atveidojums. Runča/dēmona lomu spēlē bērns (dažos brīžos arī Kārlis Neimanis), ietērpts pelēka kaķa kostīmā. Neveiklā grācija, tik raksturīga bērnu un dzīvnieciņu kustībām, ļauj noticēt neiespējamajam - ka maska ir vienlaikus kaķis un cilvēks. Brīnišķīgi! Diemžēl citviet režisore infernālos spēkus sadzīviski ilustrē. Sanāk neveikli.

Izrādes veiksmes saistās ar lomām, kas veidotas psiholoģiski - brīnišķīgi spēlē Imants Strads Bezpajumtnieka lomā, Tālvāldis Lasmanis kā profesors Stravinskis (Pilāta lomā arī viņš lieto dekoratīvus žestus un intonācijas), bet Mārtiņš Meiers Korovjeva lomā spoži atradis pielietojumu ekstravagantai groteskai. Taču liela daļa ansambļa, psiholoģiskā teātra meistari, mēģina savus varoņus atveidot groteski, bet tas ir tālu no līmeņa, kādai būtu jāizskatās spēles manierei uz profesionālas skatuves. Ir arī tādi tēli, kuri, liekas, režisorei izrādē nav vajadzīgi, bet noīsināt tos nav bijis iespējams, piemēram, Ivo Martinsona Meistars/Ješua un Elīnas Vānes Margarita. Aktieriem uz skatuves nav ko darīt, un viņi arī nedara.

Bet galvenā izrādes problēma ir... dīvaina. Valmieriešu *Meistars un Margarita* nāk ambīciju pavadīta - Roga intervijās stāstījusi par savu teoloģisko romāna lasījumu. Šajā gadījumā nav pat tik būtiski, ka dažas viņas interpretācijas (īpaši par Meistara vainu Dieva priekšā, sacerot romānu) nav īsti Bulgakova darbam atbilstošas. 21.gadsimtā režisoram ir tiesības ar tekstu darīt jebko, tajā skaitā būtiski pārveidot. Tikai režisorei

neizdodas savu interpretāciju konsekventi iemiesot skatuves zīmēs. Biezā slānī izmantotie reliģiskie simboli jauca un jūk, tāpat kā varoņu attiecības, to likumsakarības. Spilgtākais piemērs haosam uz skatuves ir Bībeles sējums, kas izrādes gaitā tiek interpretēts gan kā Meistara romāns, gan Sātana sacerējums, gan Svētie raksti. Kopsakarības iznāk dīvainas - izsekojot grāmatas ceļam izrādē, sanāk, ka Volands ir Bībeles autors. Un šādu piemēru nav mazums. Iestudējums ir pārlietu samudžināts, režisorei vardarbīgi cenšoties piespiest Bulgakovu paust viņam tālas idejas, un pēc izrādes noskatīšanās rodas sajūta, ka režisore ir apmaldījusies. Gan romānā, gan pati savās domās. Lai arī šķiet, ka Indru Rogu, dramatisējot romānu, interesējis tikai Volands, izrādē tomēr saglabātas visas populārākās romāna epizodes - lasītāji atpazīs un priecāsies. Un tāpēc izrādei varētu būt veiksmīgs mūžs. Tikai kalambūrs par gaismu un tumsu (ja ļauts citēt romānu) Rogai gan nav īpaši izdevies.